

Šću waja ze wšěch stron přećiwo Madžaram

Közseghaza je madžarski wuraz a wopisuje gmejniski zarjad. Tónle napis bě před měsacami hišće na twarjenju gmejniskeho zarjada w Csikkozmasu/Cozmeniju widzeć, dyrbychu pak jón wotstronić: Towarstwo z Bukaresta je přećiwo napisej skorziło a na wšěch instancach prawje dóstało.

Jenož Közseghaza bě na fasadze stało, nic pak tež rumunski wotpowědnik. Spřećiwja so tole rumunskemu prawu? Předpisane dwurěčne taflički su zdawna hižo při zachodze do zarjada připrawjene, napis na fasadze bě skerje historiski element: Radnica bu 1943 natwarjena, jako přislušeše sewjerna Sedmihródska krótki čas zaso Madžarskej. Wobydlerstwo tam wobsteji po 96 procentach z madžarskich Szeklerow, tohodla napis tež ženje nikoho myliť njeje.

Etniske rjedženja napřečo Rumunam?

Potom přińdže Dan Tanasa. 36lětny rumunski žurnalist je sej za swój žiwjenski nadawk sćinił dopokazać, zo wotměwa so w kraju Szeklerow etniskie rjedženje přećiwo Rumunam. Tak załoži lěta 2014 Wobydlerske towarstwo za dostojnosć w Europje (ADEC). Nětko wjedže wón juristisku „wójnu“ přećiwo symbolam madžarskeje ludoweje skupiny. Tanasa namólweše wjesnjanostu Csikkozmasa, napis wotstronić, dokelž ilegalny.

„Tule njeńdže wo dwurěčnosť, to su antimadžarske akcije“, měni Zsolt Árus, prezident sekcije Gyergyószék, narodnje rady Szeklerow. ADEC mjenujcy skorzi, zo maja zamołwići madžarske napisy a chorhoje wotstronić, nic pak z rumunskimi wopřijećimě wudospoňić. Wjac hač 50 tajkich padow je Árus hižo dokumentował, tak tež pad města Csikszere-da/Miercurea Ciuc, stolicy wokrjesa Hargita/Harghita. 79 procentow tamnišich 42 000 wobydlerjow su Szekleroj. Na radnicy je hišće napis Városháza čitajomny. Tak mjenuja w Szeklerskim kraju rad-

W rumunskim Cozmeniju (Csikkozmasu) dyrbychu madžarski napis Közseghaza (zarjad gmejny) z fasady gmejniskeho zarjada wotstronić. Tón pak blyšći so nětko w nowozapołożenej rabaće kwětkow.
Foto: Dolomiten/Hatto Schmidt

nicu města. Pódlja je připrawjeny rumunski wotpowědnik: Primárie. Wobwodne sudnistwo je – na skórzbu ADEC – postajiło, zo maja madžarski napis wotstronić.

Wójna přećiwo madžarskim napisam a chorhojam

W Csikszeređe ADEC tež oficialnu měšćansku chorhoj zapřewa, kotruž tam wot 1989 wuži waja. „Při tym njeje předpisa, kotryž tole zakazuje“, rjeknje měšćanosta Róbert Ráduly. Zakonsce je jenož wužiwanje statneje, europskeje a wukrajnych statnych chorhojow rjadowane. Rumunskje sudnistwa pak starodawne pra-

widło, po kotrymž je dowolene, štož njeje zakazane, jednorje zwjertnu. Tak naložaja je přećiwo Szekleram, zo je wšitko zakazane, štož zakonj njedowola. „To su systematiske nadběhi na mjeńšinu“, praji Katalin Takács. „Woni wuchadžeja z bėrowa prefekta“, měni prawiznica, „tam su adwokaća přistajeni, kotřiž maja jeničce wuslědźić móžne dypki za nadběhi přećiwo mjeńšiny.“ Prefekt je zastupjer stata we wokrjesach. Wón dyrbał dodržerjenje zakonjow dohladować.

Kak pak tule šću waju ze wšěch stron přećiwo mjeńšiny rozjasnić? „Rumunskje je mlody stat“, praji János Mezei, bywši měšćanosta Gyergyószentmiklósa/

Gheorghenija, „Rumunoj so tu tak prawje doma nječuja a so boja region zaso zhubić.“ „Rumunoj njeju hlupi“, měni Ráduly, „woni nje wujuja w parlamence a prez knježerstwo přećiwo nam, ale z pomocu justicy. Přetož w Rumunskje njeje justica njewotwisna!“ Pod plašćikom, přećiwo korupciji postupować, měrja so struktury bjez wobliča – mjez druhim tež tajna služba Securitate – zaměrnje přećiwo ełice mjeńšiny. Wo tym je Ráduly přeswědčeny.

„Nacionalistiski proces su něhdy politiske strony sobu tworili“, rjeknje na uniwersite Kolozsvár/Cluj wuwučowacy politologa Miklós Bakk, „Securitate jón da-

le wjedže.“ Bakk rěči wo „hlubokej“ splećenosci wójnske, tajneje služby, politikarjow, justicy a zarjadnistwa.

Awtonomija jenički wupuć

Teritorialna awtonomija za zjednočeny Szeklerski kraj zda so mnohim Madžaram w Rumunskje jenički wupuć. Problem: „Rumunoj sej mysla, zo chcemy wotpaćenje“, praji János Mezei. „Woni nje wědža, što awtonomija je, a tuž nam nje wěrja.“ Knježerstwo džeła tak a tak do napřećiwneho směra: Z administratiwnym noworjadowanjom kraja chce wone tuchwilne tři wokrjesy kraja Szeklerow na wjacore wulkoregiony rozpaćić. Tak by mjeńšina sama skromny wobjim samopostajowanja zhubiła.

Ze swojimi žadanjemi za awtonomiju pak storča třěšny zwjazk Madžarow w Rumunskje (RMDSz) dvě dalje mjeńšej madžarskeje stronje a narodna rada Szeklerow na nje přewinjomne zadžewki. Wot toho časa, zo Rumunskje Europskeje uniji přisluša, knježerstwo scyła wjac wo kolektiwnych prawach rěčeć nochce, praji Miklós Bakk. „Rumunskje džeła z RMDSz hromadže – pod wuměnjom: žanu teritorialnu awtonomiju.“

Politikarjo naparaja problemy

Kak pak wupada w Szeklerskim kraju ze zhromadnym žiwjenjom daloko za politiskimi konfrontacijemi? „Lokalni Rumunoj njeju problem“, praji János Mezei, „woni njeju ani za ani přećiwo awtonomiji. Politikarjo naparaja problemy.“ Rumunoj nimaja zasadnje ničo přećiwo Madžaram, ale boja so wotpaćenja. To su špatne wuhlady na dorozumjenje.

W Csikkozmasu je wjesnjanosta problem najprjedy raz na kreatiwnje wašnje rozrisa: Napis Csikkozmas Közseghaza je z fasady gmejniskeho zarjada wotstronić dał. Tón pak blyšći so nětko za wopytowarjow w nowozapołożenej rabaće kwětkow.

■ Hatto Schmidt

Pozadk

■ Narodna rada Szeklerow je nadstronska platforma. Na wsach a w městach wola delegatow do lokalnych sekcijow na teritoriju historiskich zarjadniskich jednotkow, stólcow (szek). Woni wola čolo narodnje rady. Tuchwilny prezident je Izsák Balázs. Radu podpěruja předewzałceljo a Madžarska.

■ Szeklerski kraj leži w zapadnym džełu Sedmihródskeje. Wón wupřestrěwa so po třoch z cyłkownje 41 wokrjesow, do kotrychž je Rumunskje rozjadowana. 900 000 ludźi tam bydli, 630 000 z nich su madžarsčinu rěčacy Szekleroj. Jich po-

džěl wobstajnje woteběra, a to jako sčewk industrializaciskeje politiky komunizma a připučowanja ze Staro-Rumunskje. Szekleroj wutworichu w srjedzo- a nowowěku z madžarskim zemjanstwom a ze Sedmihródskimi Saksami narodnu federatiwnu wustawu z dalokosahacym samopostajowanjom. Wona bu kónc 19. lětstotka rozbita. Wot časa přirjadowanja k Rumunskje 1918 bě njelíčomnych žadanjow za awtonomiju kraja Szeklerow.

■ Rumunskje ma 19 mjeńšin, něhdže džešćina wobydlerstwa přisluša tuž mjeńšiny. Wšitke 19 ludowych skupin je připóznatych. Najwjetša je madžarska z něhdže 1,2 milionomaj přislušnikow, po tojca z nich su Szekleroj. Na druhim

městnje su Romoj ze 600 000 přislušnikami. Němcow je po ludličanju lěta 2011 jenož hišće 36 000, do Druheje swětoweje wójny bě jich hišće 750 000.

■ Referendum wo awtonomiji w Bukaresće kategorisce wotpokazuja. Tohodla bě Narodna rada Szeklerow mjez decembrom 2006 a 2008 informelny referendum wotměta. Wot 395 008 wólbokmanych bě so 207 864 (to wučinja 99,31 procentow) za teritorialnu awtonomiju wuprajilo. Mjeztym je z rjadow narodnje rady wobydlerska iniciatiwa wo awtonomiju wušla. Nazběraja-li po cylej Rumunskje 100 000 podpismow, móže parlament wo tematicke diskutować. Wulke šansy pak iniciatiwje nje přičpěwaja.

Fasada bjez madžarskeho napisu

Dwurěčni napis w Gyergyószentmiklósu

SPORT

Testowu hru w Pólskej dobyli

NKS Start Namysłów – SJ Chróścicy 2:3 (2:0)

Zestawa hosći: M. Cyž – Kunze, M. Zahrodnik, L. Zahrodnik, F. Cyž, D. Bogusz, Młynk, Věchet, Němec, J. Bogusz, Králiček

Wot minjeneho štwórtka hač do njeđeje běchu koparjo 1. mustwa Chróścanskeje SJ w treningowym lěhwje w Pólskej. A na kóncu přewjedzechu testowu hru přećiwo NKS Starte Namysłów. Dokelž knježachu tropiske temperatury, so mustwje dojednašej jenož dwójce 35 minutow hrać. Chróścanskaj trenar Pavel Runt a rutinnej Miroslav Sentivan chcyštaj so za pokalne a dypkowe hry w přichodnej sezonje šonować. Tak bě zestawa hosći poměrnje mloda a njenazhonita. Najebać to pokazachu woni dobry wukon.

Při wšěm Namysłówje hru wot spočatka dominowaše. Wosebje jeho jara spēšni

a technisce sylni nadběhowarjo přeswědčichu. Tak docpě hosćičel w 19. min. za služene 1:0. Najebać wulku prócu so Chróścánam w ofensiwje do počasa ničo tak prawje nje poradzi.

Po přestawce zwyżi přećiwnik z přeněj móžnosću na 2:0 (42.), štož pak lužiskich koparjow z dobom wubudzi. Tak započachu kombinować a sej móžnosće wuhrać. Hnydom přenju wulku sklad-

nosć přetwori Petr Králiček. Wón je poprawom wrotar, wupomha pak tónraz w ofensiwje a smokny bul do lěhowe kuta k 2:1 (50.). A hosćo dale atakowachu. W 61. min. zahaji Damian Bogusz konter. Přez Jana Bogusza dóndže kulowata koža k Radimej Věchetej, kiž zymnokrejnje wuruna. Tež to Chróścánam hišće njedosaša, a woni hač do kónca wo nawjedowanje wojowachu. Krótko do wot-

hwizdanja so jim 2:3 tež woprawdže hišće poradzi. Po flance Věcheta zhlójkowa Jan Bogusz bul do klětki.

Njedželu so nowa hrajna doba za ko-

parjow Chróścanskeje SJ nětko oficialnje započnje. W pokalneje hrě nastupja woni w Tauscha přećiwo tamnišemu LSV 61.

■ Feliks Cyž

Bilanca blidotenistow z Konjec

Přewšo wuspěšni běchu blidotenišća Konjecanskeho DJK w sezonje 2016/2017. W přeněj wokrjesnej lize, stafla I je přeněj mustwo z 32:4 dypkami suwerenje dobyło. Konjecanska lěpšina porno tamnym zastupnistwam bě, zo mějachu lědma wupady. Jeničce Pětr Bejma bě zranjena dla dlěši čas wupadnył. W rjadnych lisčinach bu Maćij Kokla w hornim křižnym porje z 21:13 dypkami sedmy. Alojs Čóška, hewak najlepší Konjecan, njebě ze swojej bilancu 14:22 dypkow spokojom. W srjednym křižnym porje je Dierk Šewc 28:8 dypkow docpěť a přenje městno wobsadził. Třeći bu z 25:11 dypkami Andrej Čorlich. Přeni bu tež Michał Elstner – a to w delnim křižnym porje z 22:8 dypkami. Z 15:7 dypkami bě Pětr Bejma pjaty.

Druhe a třeće mustwo DJK Konjec hraješej wobě w přeněj wokrjesnej klasy. Z 19:17 dypkami bu druhe mustwo

štwórtke tabulki. Najsylniši Konjecanjo běchu Jurij Brězan z 21:1, Dietmar Hrjehor z 21:13 a Stefan Woko ze 17:17 dypkami. Třeće mustwo bu z 11:25 ličakami w kónčnym hódnoćenju džewjate. Norbert Gall wšak cyłu sezonu wupadny, hewak by lěpše zaměštnjenje móžne bylo. Najlěpšej běštaj Frank Šolta z 19:5 a Daniel Zukunft ze 16:14 dypkami.

Čłonojo Konjecanskeho sportoweho towarstwa pak njeju jenož aktiwni za zelenymi blidami. Tak organizuja kóždě lěto kermušne reje. Kermušnu njeđežu stara ja so wo stódnje tykancy a kofej. Dale su na kóždolětnym dworowym swjedženju za grilowanje zamołwići. W lětnjej přestawce jědu z mandželskimi jedyn kónc tydženja do Českeje na pučowanje. Zahrodowy swjedžer z cylej swojbu sluša tohorunja do lětneho programa blidotenistow wokoło hibicijeho prezidenta Křescana Gruhna.

■ Franc Nowak

Po přećelskej hrě w Namysłówje zestupachu so serbscy, němscy, čěscy a pólsky koparjo k zhromadnemu skupinskemu wobrazej.
Foto: Feliks Cyž